

بررسی موانع پژوهشی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی در سال ۱۳۸۶

* علی حجازی^۱، مهدی خان کلابی^۲، مریم عطائی^۳

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی؛ دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، ^۲ عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، ^۳ کارشناس آمار دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی

تاریخ دریافت: ۸۷/۶/۲۰ - تاریخ پذیرش: ۸۷/۸/۱۳

خلاصه

مقدمه: پژوهش و مطالعه یکی از شاخص های توسعه یافتگی در جوامع پیشرفته محسوب می گردد و توجه جدی به این امر و استفاده از آن در برنامه ریزی ها و سیاستگذاری نقش موثری در توسعه همه جانبه کشورها ایفا می کند. علیرغم اهمیت مقوله پژوهش متأسفانه تعداد طرح های مصوب دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی کمتر از شاخص های کشوری بوده است. هدف از انجام این مطالعه شناسایی موانع پژوهشی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی می باشد.

روش کار: این پژوهش یک مطالعه توصیفی-مقطعی است که در سال ۱۳۸۶ انجام شد. مطالعه به روش سرشماری از کلیه اعضای هیئت علمی (۱۸ نفر) انجام پذیرفت. ابزار گرد آوری دادها پرسشنامه و مصاحبه بود که پرسش نامه در دو بخش کلی ویژگی های فردی و موانع پژوهشی تنظیم گردید. مصاحبه بصورت حضوری با اعضای هیئت علمی انجام شد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی، جداول و آزمون کای دو با کمک نرم افزار spss ver ۱۴ استفاده شد.

نتایج: این پژوهش نشان می دهد که عوامل مربوط به کمبود منابع اطلاعاتی دیجیتالی، مدیریتی، قوانین و مقررات پژوهشی از مهمترین موانع پژوهشی بودند. در زمینه منابع اطلاعاتی و امکانات مورد نیاز، کمبود منابع اطلاعاتی الکترونیکی، فضا و تجهیزات آزمایشگاهی و در بخش عوامل مرتبط با مدیریت، عامل اعتبارات و در بخش قوانین و مقررات پژوهشی کلیه عوامل به جز قوانین مربوط به شورای اخلاق از مهمترین موانع پژوهشی شناخته شدند.

بحث و نتیجه گیری: با توجه به محرومیت منطقه و نوپا بودن دانشگاه و روند رو به توسعه آن وجود موانع مذکور دور از انتظار نمی باشد. تسهیل دسترسی به منابع اطلاعاتی دیجیتالی، تامین اعتبارات مورد نیاز پژوهش، شفاف سازی قوانین و مقررات و اصلاح فرآیندهای پژوهشی مورد نیاز می تواند گامی موثر در راستای توسعه کمی و کیفی پژوهش باشد.

کلمات کلیدی: اعضای هیات علمی، پژوهش، موانع پژوهش

* بجنورد، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی

تلفن ۰۵۸۴-۲۴۱۱۲۰۲ Email: ali_hejazy@yahoo.com

مقدمه

پژوهش و مطالعه یکی از شاخص های توسعه یافتگی در جوامع پیشرفته محسوب می گردد و توجه جدی به این امر و استفاده از آن در برنامه ریزی ها و سیاستگذاری نقش موثری در توسعه همه جانبه کشورها ایفا می کند. بدون تردید می توان پژوهش را نیروی محرک توسعه در همه زمینه ها اعم از فرهنگ، اقتصاد، بهداشت و درمان، سیاست و غیره دانست. پژوهش قبل از انجام هر کار اجرایی در کشور یک نیاز ضروری است (۱). وضعیت پژوهش در کشور با شاخص هایی مانند تعداد مقالات چاپ شده، تعداد کتب تالیفی، تعداد مراکز تحقیقاتی، تعداد نیروهای محقق، وضعیت تخصیص اعتبار مورد سنجش قرار می گیرد. کمیت و کیفیت تولید علمی (طرح ها و مقالات پژوهشی) یکی از مهمترین شاخص های توسعه علمی در کشور است (۲). شناخت مشکلات تحقیقات در مسیر علوم و فن آوری در کشور می تواند گامی موثر در ارائه استراتژی توسعه فن آوری درون زا باشد. مشکلات سیستمی، مشکلات اجتماعی، مشکلات سرمایه ای را می توان بعنوان مشکلات تحقیق در ایران نام برد (۱). اعضای هیئت علمی بعنوان ارکان اصلی رشد و توسعه بوده و بررسی امر تحقیقات بدون در نظر گرفتن این عامل میسر نخواهد بود (۳). نظام دهی به تحقیقات دانشگاهی یکی از مهمترین عوامل موثر بر توسعه تحقیقات دانشگاه هاست چرا که اشاعه روحیه تحقیق و ایجاد انگیزه و رغبت در اعضای هیئت علمی و محققان دانشگاه نسبت به امر تحقیق در گرو ایجاد سیستم و نظام دهی به امور پژوهشی و تهیه ابزار کار است (۴). مطالعات انجام شده در این زمینه نشان می دهد که موانع سازمانی اداری مانند کمبود امکانات و تجهیزات، محدودیت های اداری، مقررات دست و پا گیر اداری، نبودن بودجه کافی و عدم توجه مدیران به کاربردی شدن نتایج، موانع شخصی از قبیل کمبود وقت، آشنایی ناکافی با متدولوژی تحقیق و موانع انگیزشی درونی و بیرونی از مهمترین موانع در امر پژوهش می باشد (۲و۴). میانگین سرانه تعداد طرحهای پژوهشی در دانشگاههای تیپ ۳ در سال ۱۳۸۵، ۰/۶۹ بوده است، در حالیکه در دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی کمتر از آن می باشد (۵). هدف از انجام این

بی تردید بسترسازی و نهادینه شدن فرهنگ پژوهش می تواند در توسعه علم، ارتقاء سطح سلامت جامعه مفید و موثر واقع گردد.

روش کار

این پژوهش یک مطالعه توصیفی-مقطعی است که به منظور تعیین موانع پژوهش از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی در سال ۱۳۸۶ انجام شد. با توجه به تعداد محدود اعضای هیات علمی کلیه افراد (۱۸ نفر) انتخاب شدند. ابزار گرد آوری دادها پرسشنامه و مصاحبه بود که پرسشنامه در دو بخش کلی تنظیم گردید بخش اول شامل ۸ سوال ویژگی های فردی در رابطه با سن، جنسیت، وضعیت تاهل، میزان تحصیلات، رتبه علمی، سابقه کاری، تعداد پژوهش های انجام شده و رشته تحصیلی و بخش دوم شامل ۲۸ سوال موانع پژوهشی در چهار قسمت موانع شخصی، قوانین و مقررات پژوهش، منابع اطلاعاتی و امکانات مورد نیاز و عوامل مدیریتی می باشد که با استفاده از منابع علمی معتبر تهیه و براساس مقیاس رتبه ای (تاثیری ندارد، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) تنظیم گردید. سوالات پرسشنامه بر اساس منابع علمی تدوین گردیده و جهت تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفا کرونباخ به منظور تعیین ثبات درونی استفاده شد و پس از توزیع پرسشنامه بین ۵ نفر از اعضا هیات علمی و جمع آوری پاسخ ها ضریب ۰/۸۱ بدست آمد. سپس جهت توصیف داده های جمع آوری شده از جداول ساده و آزمون کاسکوئر بر روی متغیر مجموع فراوانی پاسخ های هر یک از موانع پژوهش با کمک نرم افزار SPSS ver ۱۴ استفاده شد. مصاحبه به صورت حضوری با اعضا هیات علمی به عمل آمد و نظرات آنها دسته بندی، تحلیل و نتیجه گیری شد.

نتایج

بر اساس نتایج حاصله میانگین سنی افراد مورد مطالعه در این پژوهش ۳۹/۲ سال ($sd=7/49$) بود که ۷۲/۲ درصد افراد مرد و ۷۷/۸ درصد کل افراد متاهل بودند. اکثر اعضای هیات علمی (۸۸/۹ درصد) دارای مدرک کارشناس ارشد و بقیه (۱۱/۱ درصد) دارای مدرک دکترای تخصصی و از نظر رتبه علمی نیز ۸۸/۹ درصد مدیر و ۱۱/۱ درصد استادیار به دند میانگین سابقه کاری اعضای هیات علمی ۹/۵ سال ($sd=8/22$) بود.

خراسان شمالی است تا بدینوسیله زمینه و بستر مناسبی جهت انجام پژوهش توسط اعضای هیات علمی دانشگاه را فراهم نماید.

اخلاق تا تصویب طرح در سایر عوامل بیشترین درصد پاسخ ها گزینه زیاد و خیلی زیاد بود. آزمون فریدمن ارتباط معنی داری را بین عوامل آیین مانع را نشان نمی دهد.

جدول ۴ توزیع فراوانی دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص موانع مدیریتی را نشان می دهد. بر اساس میانه پاسخ ها به جز عامل نظارت و سلیقه های شخصی در سایر موارد اکثریت افراد (بیش از ۵۰ درصد) این عامل را به عنوان مانع پژوهشی ذکر کردند. آزمون فریدمن ارتباط معنی داری را بین عوامل آیین مانع را نشان نمی دهد.

جدول ۵ توزیع فراوانی دیدگاه های اعضای هیئت علمی در خصوص موانع پژوهشی را که بر اساس متغیر مجموع فراوانی های شاخص های مختلف بدست آمده را نشان می دهد. آزمون کای دو فرض مانع پژوهش بودند موانع شخصی معنی دار نمی باشد.

این آزمون برای موانع مدیریتی، موانع مرتبط با کمبود امکانات و قوانین و مقررات پژوهشی معنی دار است ($P < 0/05$).

جدول ۱ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه در خصوص موانع شخصی پژوهش را نشان می دهد. بر اساس میانه پاسخ ها، بیش از ۵۰ درصد افراد عوامل کمبود فرصت مطالعاتی و بی علاقهگی به امر پژوهش را عنوان کردند. آزمون فریدمن ارتباط معنی داری را بین عوامل این مانع نشان نمی دهد.

جدول ۲ توزیع فراوانی دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص موانع مرتبط با منابع اطلاعاتی و امکانات مورد نیاز پژوهش را نشان می دهد. اکثریت افراد (بیش از ۵۰ درصد) عوامل وضعیت و نحوه دسترسی به منابع اطلاعاتی الکترونیکی، فضا و امکانات آزمایشگاهی متناسب و فضا و تجهیزات مرکز اینترنت دانشگاه را به عنوان موانع پژوهشی شناختند و بر اساس آزمون فریدمن بین عوامل این مانع ارتباط معنی داری وجود ندارد.

جدول ۳ فراوانی دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص موانع مرتبط با قوانین و مقررات پژوهش را نشان می دهد. بر اساس میانه پاسخ ها، به جز موارد قوانین مربوط به شورای اخلاق و مدت زمان صرف شده از مرحله ارجاع پروپوزال به شورای

جدول ۱: توزیع فراوانی دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی در خصوص موانع شخصی در انجام طرح های پژوهشی : سال ۱۳۸۶

فراوانی								موانع شخصی
خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم و تاثیری ندارد		
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۳۳,۳	۶	۳۳,۳	۶	۱۶,۷	۳	۱۶,۷	۳	کمبود فرصت مطالعاتی
۱۱,۱	۲	۳۳,۳	۶	۵,۶	۱	۴۴,۵	۸	آشنایی ناکافی با متدولوژی پژوهشی
-	-	۳۳,۳	۶	۲۷,۸	۵	۳۳,۳	۶	آشنایی ناکافی با روش های آماری
۱۱,۱	۲	۳۳,۳	۶	-	-	۵۰	۹	نداشتن مهارت کافی در امر تحقیق
۳۳,۳	۶	۱۶,۷	۳	۱۱,۱	۲	۳۳,۳	۶	بی علاقهگی به امر پژوهش
۵,۶	۱	۱۶,۷	۳	۳۳,۳	۶	۳۹,۹	۷	تسلط به زبان انگلیسی

۴۴ بررسی موانع پژوهشی از دیدگاه اعضای

علی مجازی و همکاران

جدول ۲: توزیع فراوانی دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی در خصوص موانع مرتبط با منابع اطلاعاتی و امکانات مورد نیاز پژوهش در انجام طرح های پژوهشی: سال ۱۳۸۶

فراوانی								موانع مرتبط با منابع اطلاعاتی و امکانات
خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم و تاثیری ندارد		
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۶/۷	۳	۳۳/۳	۶	۴۴/۴	۸	۵/۶	۱	وضعیت منابع اطلاعاتی چاپی
۳۸/۹	۷	۳۳/۳	۶	۲۲/۲	۴	۵/۶	۱	وضعیت منابع اطلاعاتی الکترونیکی
۲۷/۸	۵	۱۶/۷	۳	۴۴/۴	۸	۱۱/۱	۲	نحوه دسترسی به منابع اطلاعاتی چاپی
۵۰	۹	۳۳/۳	۶	۱۱/۱	۲	۵/۶	۱	نحوه دسترسی به منابع اطلاعاتی الکترونیکی
۴۴/۴	۸	۲۲/۲	۴	۲۲/۲	۴	۱۱/۲	۲	فضای آزمایشگاهی متناسب جهت انجام پژوهشی
۵۰	۹	۳۳/۳	۶	-----	-----	۱۶/۷	۳	فضا و تجهیزات مرکز اینترنت دانشگاه
۵۰	۹	۲۲/۲	۴	۱۱/۱	۲	۱۶/۷	۳	امکانات آزمایشگاهی موجود جهت انجام پژوهش

جدول ۳: توزیع فراوانی دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص قوانین ومقررات پژوهش در انجام طرح های پژوهشی: سال ۱۳۸۶

فراوانی								قوانین ومقررات پژوهش
خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم و تاثیری ندارد		
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۶/۷	۳	۳۸/۹	۷	۳۳/۳	۶	۱۱/۲	۲	قوانین ومقررات پژوهشی از زمان ثبت در دبیر خانه تا ارائه در شورا
۱۶/۷	۳	۳۸/۹	۷	۲۲/۲	۴	۲۱/۶	۴	مدت زمان صرف شده از مرحله تحویل پرو پوزال تا طرح در شورا
۴۴/۴	۸	۱۶/۷	۳	۲۷/۸	۵	۱۱/۱	۲	قوانین وضوابط مربوط به شورای پژوهش
۱۶/۷	۳	۳۳/۳	۶	۳۳/۳	۶	۱۱/۱	۲	قوانین وضوابط مربوط به داوری پروپزال
۱۱/۱	۲	۵۰	۹	۲۲/۲	۴	۱۶/۷	۳	مدت زمان صرف شده در مرحله داوری و طرح مجدد در شورا
۱۱/۱	۲	۱۶/۷	۳	۲۷/۸	۵	۴۴/۴	۸	قوانین مربوط به شورای اخلاق پژوهش
۱۱/۱	۲	۲۷/۸	۵	۱۶/۷	۳	۴۴/۴	۸	مدت زمان صرف شده از مرحله ارجاع پروپوزال به شورای اخلاق تا تصویب طرح
۳۳/۳	۶	۲۲/۲	۴	۱۶/۷	۳	۱۶/۷	۳	قوانین مربوط به پرداخت حق الزحمه پژوهشی

جدول ۴: توزیع فراوانی دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی در خصوص موانع مدیریتی در انجام پژوهش: سال ۱۳۸۶

فراوانی								موانع مدیریتی
خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم و تاثیری ندارد		
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۶/۷	۳	۶۱/۱	۱۱	۱۱/۱	۲	۱۱/۱	۲	اعتبارات پژوهشی
۲۲/۲	۴	۱۶/۷	۳	۳۳/۳	۶	۲۲/۳	۴	نظارت و کنترل مستمر
۴۴/۴	۸	۱۶/۷	۳	۲۷/۸	۵	۱۱/۱	۲	نظرات و سلیقه های شخصی
۴۴/۴	۸	۳۳/۳	۶	۰	۰	۱۶/۷	۳	حمایت مسئولین
۳۸/۹	۷	۲۷/۸	۵	۲۲/۲	۴	۰	۰	نظام تشویق و پاداش
۲۲/۲	۴	۳۳/۳	۶	۲۷/۸	۵	۱۶/۷	۳	عدم استفاده از نتایج پژوهشی در جامعه
۲۲/۲	۴	۵۰	۹	۱۶/۷	۳	۵/۶	۱	تعاملات علمی پژوهشی

جدول ۵: توزیع فراوانی دیدگاه اعضا هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی در خصوص موانع پژوهشی در انجام پژوهش سال ۱۳۸۶

موانع پژوهش	کم و تاثیری ندارد		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
موانع شخصی	۳۹	۳۷٫۹	۱۷	۱۶٫۵	۳۰	۲۹٫۱	۱۷	۱۶٫۵
موانع مدیریتی	۱۲	۱۰	۲۸	۲۳٫۱	۴۳	۳۵٫۵	۳۸	۳۱٫۴
موانع مرتبط با منابع اطلاعاتی و امکانات مورد نیاز	۱۳	۱۰٫۳	۲۸	۲۲٫۳	۳۵	۲۷٫۸	۵۰	۳۹٫۷
موانع مربوط به قوانین و مقررات پژوهش	۳۴	۲۲٫۸	۳۶	۲۵٫۲	۴۴	۳۰٫۸	۲۹	۲۰٫۳

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش نشان می دهد به ترتیب امکانات و منابع مورد نیاز، عوامل مدیریتی، قوانین و مقررات پژوهشی از مهمترین موانع پژوهش در این دانشگاه می باشد و موانع شخصی در مقایسه با سایر موانع از اهمیت کمتری برخوردار است. نوع مطالعه (توصیفی-مقطعی) و تعداد کم اعضا هیئت علمی از محدودیت های این مطالعه محسوب می گردد.

این مطالعه نشان می دهد اعضا هیات علمی بطور کلی عوامل شخصی را بعنوان موانع پژوهشی ندانستند. در حالیکه علمداری و افشون (۱۳۸۲) و سیزواری و همکاران (۱۳۷۹) عوامل شخصی را به عنوان موانع پژوهشی شناخته اند (۴۰۶). به نظر می رسد با توجه به نوپا بودن دانشگاه، سایر موانع نسبت به موانع شخصی پژوهش از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

در زمینه منابع اطلاعاتی و امکانات مورد نیاز، کمبود منابع اطلاعاتی الکترونیکی، فضا و تجهیزات آزمایشگاهی از موانع پژوهش حائز اهمیت شناخته شد. به اعتقاد فرمانبرو عسگری (۱۳۸۴) عوامل بازدارنده تجهیزاتی - امکاناتی مانند دریافت تسهیلات آزمایشگاهی، فراهم ساختن محل مناسب و مستقل اهمیت فراوانی دارند (۲). علمداری و افشون (۱۳۸۲) در تحقیق خود کمبود امکانات و تجهیزات لازم را جزء مهمترین موانع پژوهش دانستند (۶). سیزواری و همکاران (۱۳۷۹) عدم دسترسی به منابع کسب اطلاعات را بعنوان مهمترین موانع سازمانی ذکر می نمایند (۴). قنبری و تنکابنی (۱۳۷۳) از دلایل عملکرد پائین پژوهشی در مراکز تحقیقاتی، به نبود امکانات و تجهیزات کافی اشاره کردند (۳) با توجه به روند رو به توسعه دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی و محرومیت منطقه، کمبود امکانات و

تجهیزات متناسب با نیاز پژوهشگران می تواند به عنوان موانع پژوهش در این دانشگاه محسوب گردد.

در بخش قوانین و مقررات پژوهشی عوامل زمان ثبت در دبیرخانه تا ارائه در شورا، مدت زمان صرف شده از مرحله تحویل پروپوزال تا طرح در شورا، قوانین و ضوابط مربوط به شورای پژوهشی، قوانین و ضوابط مربوط به داوری پروپوزال، مدت زمان صرف شده در مرحله داوری و طرح مجدد در شورا و قوانین مربوط به پرداخت حق الزحمه پژوهشی دارای اهمیت یکسانی بوده و بعنوان موانع پژوهش شناخته شدند. سیزواری و همکاران (۱۳۷۹) نیز مقررات دست و پا گیر اداری در زمینه پژوهش را بعنوان مهمترین موانع سازمانی دانستند (۴). همچنین علمداری و افشون (۱۳۸۲) در بخش موانع سازمانی مقررات دست و پا گیر اداری در خصوص اجرای تحقیقات را بعنوان دومین مانع پژوهشی محسوب نمودند (۶).

در بخش عوامل مرتبط با مدیریت عامل اعتبارات مهمترین مانع پژوهشی شناخته شد. که با نتایج علمداری و افشون (۱۳۸۲) مشابهت دارد (۶). سیزواری و همکاران (۱۳۷۹) نیز نبودن بودجه کافی را بعنوان دومین مانع سازمانی ذکر نمودند (۴) فرمانبرو عسگری (۱۳۸۴) نیز معتقد بودند که در ازای فعالیت های پژوهشی به اساتید دستمزد مناسبی پرداخت نمی گردد (۲). با توجه به روند افزایش طرح های پژوهشی و توسعه دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی و ایجاد واحدهای جدید پژوهشی، اعتبارات موجود تکاپوی نیازهای پژوهشی را نمی نماید. پژوهشگران به منظور رفع این مشکل بازنگاری و بهبود فرآیند های مالی حوزه پژوهش را ضروری دانسته اند (۷).

قدردانی و تشکر

از ریاست محترم و معاونت محترم آموزشی دانشگاه، کلیه
اعضاء هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی که با
تکمیل پرسشنامه و حضور فعال در مصاحبه و در کلیه مراحل این
پژوهش ما را یاری کرده اند صمیمانه تشکر می نمائیم.

به منظور فراهم نمودن بستر و شرایط مناسب جهت توسعه
کمی و کیفی پژوهش، موارد تسهیل دسترسی به منابع اطلاعاتی
دیجیتالی، تامین اعتبارات مورد نیاز، شفاف سازی قوانین و
مقررات و اصلاح فرآیندهای پژوهشی، لحاظ نمودن بخشی از
ساعات موظفی آموزش در قالب فعالیتهای پژوهشی پیشنهاد
می گردد.

References:

- ۱- خدمت ح، روش تحقیق در علوم پزشکی. چاپ اول. موسسه فرهنگی انتشاراتی تیمور زاده، تهران، ۱۳۷۸.
- ۲- فرمانبر ر، عسگری ف، بررسی عوامل بازدارنده انجام تحقیق از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان ۱۳۸۷؛ دوره ۱۴، ۵۴: ۸۴-۹۱.
- ۳- قنبریا، تنکابنیج، درآمدی بر وضعیت موسسات پژوهشی. رهیافت ۱۳۷۳؛ سال دوم، ۷: ۳۲-۴۴.
- ۴- سبزواری س، محمد علیزاده س، عزیززاده م، نظرات اعضای هیات علمی دانشگاههای شهر کرمان نسبت به موانع موجود در انجام فعالیتهای پژوهشی. مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی شهید صدوقی یزد؛ ۱۳۷۹ سال هشتم، ۲: ۲۷-۱۸.
- ۵- سایت وزارت بهداشت؛ معاونت تحقیقات و فناوری، نتایج ارزشیابی عملکرد فعالیتهای پژوهشی دانشگاههای علوم پزشکی کشور، ۱۳۸۵.
- ۶- علمداری ع، افشون ا، موانع موجود در انجام فعالیتهای پژوهشی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاههای شهر یاسوج. مجله ارمغان دانش ۱۳۸۲؛ سال هشتم، ۲۹: ۲۷-۳۴.
- ۷- سیف الهیج، تنگناه های مشارکت بخش دولتی در تحقیقات کشور. رهیافت ۱۳۸۱؛ ۱۱: ۲۷-۶.